

Päästekoerajuht

Selles artiklis tuleb juttu päästekoertest, millised nad olema peavad, mida neile õpetada tuleb jne. Rihma teine ots ei ole aga sugugi vähemoluline, väga palju sõltub ka temast. Natuke aega tagasi kirjeldasin Linnalehe jaoks päästekoerajuhi omadusi järgmiselt:

Inimene, kellel on tõeline huvi teist inimest aidata! Alguses piisab sellest. Veel peab looduse poolt olema inimesel üle keskmise kestvust ja pingetaluvust. Koolitus seab hulgaliselt lisanõudmisi: orienteerumine, teadmised otsingutel toimimisest, otsingustrateegiate tundmine, oskus anda esmaabi, rühmatööoskused jne. Kuid üks oskus on kõige olulisem: koerajuhi oskus lugeda oma koera!

Alguses tundus, et on raske lühidalt kirjeldada kõike seda, mida ma päästekoerajuhi juures tähtsaks pean, kuid tegelikult polnud see sugugi keeruline, sest kõik hakkab ju pihhta kahest tähtsast asjast: tahe aidata teist inimest ja koeralugemise oskus. Ja muidugi lisaks tahe koolitada koera ja iseennast.

Juht

Kõigepealt peab koerajuht olema karjas tõeline juht. Ta peab kohe algusest oma koha võtma ja kogu kari peab seda tunnetama ja tunnistama. Juht on alati õiglane, koer ei pea teda pelgama. Ta nõuab, mitte ei küsi ega pea nõu koeraga. Ta käsib, aga ainult seda, mille kohta ta teab, et koer on selleks võimeline. Kui juht pole koerale mingit asja õpetanud, ei saa ta seda ka koera käest nõuda. Vastutasuks teenib koerajuht koera austuse ja usalduse. Koer ei kõhkle käskluste täitmisel, kui ta oma juhti usaldab.

Nii õpetamisel kui päris tööl on oluline mõlemapoolne usaldus. Ühest küljest koerajuht nõuab koeralt seda, mida ta koerale õpetanud on, aga samas ta ka näitab oma käitumisega, et ta usaldab koera ja usub, et too teeb just nii, nagu ette nähtud. Kui koerajuht ei usalda oma koera, on see tema kehakeelest selgelt näha. Siis ei saa ka koostöö olla hea, sest mõlemapoolne usaldus on puudulik. Koerajuht ei usalda koera, järgmiseks ei usalda koer enam igas olukorras koerajuhti jne.

Norralasest huntide ja koerte käitumise asjatundja Runar Naess räägib juhi kohta järgmiselt: karja liikmed peavad jälgima oma juhti vabatahtlikult. Kui su koer ei taha sind jälgida, on midagi viltu. Sa ei saa koera austust jõuga või vägivallaga, vaid side sünnib sellest, kui sa teed igasuguseid asju koos koeraga.

Samuti rõhutab Naess seda, et me peame laskma oma koertel teha seda, milles nad head on. Kui näiteks jäljekoer ajab jälge, siis ta juhib sellel hetkel. Ega me ometi ei kujuta ette, et me oleks paremad jäljeajajad? Koer on peale jäljeajamist kodu siiski jälle oma koha peal (inimene on jälle juht). Koer on rahul, kuna teda usaldati ja ta sai teha seda, mida ta kõige paremini oskab. Naess ütleb, et on olemas situatsioone, kus me peame laskma oma

koertel juhtida, kuna nad teavad asju paremini kui meie. Koer võib kogeda kehtvat frustratsiooni, kui ta instinktid ning vaistud pidevalt maha surutakse.

Iseseisev töö

Hea päästekoerajuht õpetab koera iseseisvalt tööd tegema, st koer suudab tööd teha ilma, et koerajuht tal kogu aeg sabas käiks. Näiteks erinevate korruste läbiotsimine ei tekita koerale probleeme isegi siis, kui koerajuht ootab majast väljaspool. Samas ei tohi koera segada ka koerajuhi kohaletulek. Mõnikord on näha koeri, kes teevad üksinda korralikult tööd, aga koerajuhi saabudes lähevad nad silmnähtavalt pingesse ega suuda enam korralikult töötada.

Koer peab tegema tööd ka koerajuhi läheduses. Näiteks metsas patrullides peab koer meie läheduses eespool tööd tegema, aga ta ei tohi kaduda koerajuhi vaateväljast. Vajadusel peab koer alluma juhi käsklustele, nt otsima üksinda käsu peale ettenäidatud kohad kaugemal maastikul.

Töörahu andmine koerale

Koerajuht võib koera motiveerimiseks või töö jätkamiseks mõne korra otsi-käsklust otsingu ajal korrata. Aga kindlasti ei tohi ta seda pidevalt teha, ka koeral peab olema töötamise ajal rahu. Koer peab teatama täiesti ilma koerajuhi abita. Rullikoera puhul tähendab see seda, et lisaks iseseisvalt figurandi juures rulli võtmisele ja selle koerajuhile toomisele ning käskluse peale figurandi asukoha näitamisele peab rullikoer ilma lisakäsklusega näitama figurandi täpse asukoha või selle koha, kust figurandi lõhn tuleb. Kui koer ei suuda seda näidata, siis ei lähe see figurant arvesse. Haukuva koera puhul peab teatamine samuti nii selge olema, et koerajuht oskab kohtunikule või päästjatele näidata õige koha. Tõelises elus loomulikult asi nii karm ei oleks. Tuleks tuua teine koer täpsustama ja/või kuulamisaparaat, et võimalikult täpset infot saada. Aga kuna päästeoperatsioonidel loeb just aeg, püüeldakse testidel ja võistlustel maksimumi poole. Niikuinii pole tase tõelisel otsingul kunagi sama, mis harjutusel.

Koera lugemine on tähtis

Hea koeralugemisoskus on kindel nõue. Osal inimestest on see olemas sünnipäraselt, teistest on kohe näha, et neil pole seda kunagi lootagi. Mingil määral võib seda õppida. Sünnipärasest oskusest siiski ei piisa, peab harjutama ja veel kord harjutama. Kogemuse kaudu kasvab see oskus. Meil peab olema kogemus, kuidas meie koer teatud situatsioonis käitub isegi nende asjade puhul, mida me koera käest ei nõua ja võib-olla ei tahagi. Muidu ei saa me koera õiglaselt juhtida.

Hea näide on päästekoera puhul laibast teatamine, mis on üsna „kahe otsaga asi”. Päästekoer on ju koer, kes otsib ja teatab elavast inimesest. Kui otsitakse varemetest, on tõenäoline, et seal on nii elavad inimesed kui laibad. Tähtis on, et koer annab meile märku just elavatest, et me saaksime nad päästa. See pole keeruline, sest laibalõhn hakkab tekkima organismis kohe peale elu lõppemist. Kui päästekoeri kaasatakse kodumaal maastikuotsingutele, siis me ei tea, kas me otsime elusat inimest või laipa. Õnnelik tuleb olla mõlema leidmisel.

Näide tõeliselt otsingult

Otsingurühm oli saanud teate kadunud neiust. Koer oli otsinud juba mitu tundi üsna palava ilmaga ja oli loomulikult väsinud. Ühe metsatiigi ääres tormas ta suure hooga otse vette. Koerajuht lubas tal natuke ennast värskendada ja juua. Koer oli rahutu. Aga see koer pidi

niikuinii juba varsti oma töö lõpetama. Koerajuht hakkas edasi liikuma ja kutsus koera, aga koer ei tahtnud jätkata. Lõpuks tuli koer koerajuhile järgi, aga jooksis jälle tagasi tiiki. Nii mitu korda järjest kuni koerajuht käratas ja nad jätkasid koos teed staapi tagasi. Otsing lõpetati hiljem tulemusteta. Järgmisel kevadel leidis suvaline matkaja sellest samast tiigist noore neiu pinnale tõusnud laiba.

See juhtus Soomes 15 aastat tagasi. Õnneks on sellest ajast ala palju arenenud. Tagantjärele mõeldes tehti sellel otsingul palju vigu, mille tegemata jäämine oleks kiirendanud laiba ülesleidmist. See ei oleks loomulikult seda tüdrukut enam aidanud, aga tema omastele oleks see olnud suur asi.

Päästekoerajuhil peab olema kogemus, kuidas tema koer laiba lõhnale reageerib. Reaktsioon võib varieeruda suurest huvist ehmatuseeni ja isegi lõhna vältimiseni. Koer võib käituda täiesti normaalselt, aga ta võib samahästi muutuda väga agressiivseks ka koerajuhi vastu. Iseenesest ei õpeta me päästekoera laipa näitama või veel vähem sellest teatama, küll aga õpetame iseennast lugema oma koera, et teada, mis lõhnaga tegu on. Ja varemte puhul õpetame teda reageerima ainult elavale. Kui me näeme, et ta möödaminnes reageerib laiba lõhnale, pole see muidugi vale, kui ta jätkab oma tegelikku tööd. Selle koha peale võidakse panna märke laiba kohta, mis siis hiljem üles kaevata tuleb. Hästi väljaõpetatud koerad saavad töö käigus kiiresti aru, kui suurele lõhnamäärale seekord reageerida tuleb.

Üldiselt maailmas päästekoertest 90% töötab ainult oma kodumaal. Näiteks Soomes see protsent on peaaegu 100%, sest ainult aastal 1999 on käinud grupp Tornio päästekoeri Türgi maaväriinate piirkonnas. See tähendab seda, et nii Soomes kui ka siin, Eestis, osaleb suurem osa päästekoeri kodustel maastikuotsingutel, kus kadunute arv on tavaliselt üsna piiratud. Sellistes situatsioonides on tähtis võimalikult kiiresti üles leida nii elavad kui ka juba surnud. Need koerad, keda näiteks maaväriinate puhul kiiresti välismaale saadetakse, töötavad aga igal pool “põhitööna” häiregruppides oma riigi siseste otsingute jaoks.

Töövahendi tagamine aastateks

Koerajuht peab tundma oma koera. Ta peab ka teadma oma koera nõrku kohti. Loomulikult tuleb koeral lasta puhata siis, kui ta seda vajab. Ja et oma töövahendit saaks kaua kasutada, tuleb seda hooldada. Koerajuht hoiab koera motivatsiooni kõrgel nii töö vältel kui pärast rasket tööd - siis on jälle taastavate harjutuste aeg mõnusate figurantidega. Hooldamise tähtsust ei saa unustada ka rääkides koera ja koerajuhi füüsisest ning tervisest. Liiga tihti on näha koeri, kelle oskused on küll korras, aga ta füüsis lihtsalt ei pea vastu. Päästekoera puhul ei saa unustada füüsilist trenni. Koeral peab nii füüsiline kui ka ajutreening alati tasakaalus olema. Kui koerajuht osaleb nädalavahetuse koolituslaagris, on loomulik, et füüsiline pool jääb enam-vähem pissitamiseni. Taastumispäevi on vaja mõlemal osapoolel, sellel ajal tuleb tähelepanu pöörata puhtalt füüsilisele treeningule, nt. koera jooksumisele.

Soome koerad Tais otsimas¹

Kui soome politseinikud käisid koos laibakoertega peale tsunamit Tais otsingutel, panid nad selle kolmenädalase ettevõtmise töögraafiku juba ette paika. Arvestati tingimustega, millega koerad polnud harjunud: palavus, niiskus, raske maastik, suured-tugevad lõhnaallikad jne. Koertel oli kolm päeva tööd ja vahel kaks vaba päeva, mille nad said veeta jahedates konditsioneeriga hotellitubades tankides toitaineid ning vedelikku. Palava tööpäeva jooksul võis koer juua isegi seitse kuni kaheksa liitrit vett. Korraga sai järjest tööd teha alla ühe tunni, siis lasti koertel jahtuda ja puhata autos, kus oli konditsioneer.

Lisaks riietati koerad veel spetsiaalselt selle komandeeringu jaoks mõeldud jahutusvestidesse. Koeri puhastati pidevalt ka liivast ja tolmust.

Koera jaoks oli see kõik loomulikult mäng, ta teeb ju oma tööd suure rõõmuga. Koerajuht Ilkka Hormila ütles, et koerad oleksid palju rohkemgi tööd teinud, aga Hormila sõnas (ja nagu iga korralik koerajuht teadma peaks): “Tahtsime kindlustada selle, et vajadusel võiksid koerad töötada kas või kuu aega. Nüüd tegid nad oma töö kolme nädalaga ära ja jaksasid hästi.” Peale ränka katastroofi ja tööd äärmuslikes tingimustes jõudsid nad ilusti koju. Koerad olid kohe taastunud ja valmis kodusteks ülesanneteks (nad töötavad tavaliste politseikoortena prefektuurides), küll aga võttis koerajuhtidel kohanemine tunduvalt kauem aega.

¹ Refereeritud Soome Kennelliidu ajakirjast Koiramme 5/2005